

Cateheze la Canonul Sfântului Andrei Criteanul

„De ce plâng sfinții?”

Cateheze întocmite cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Andrei,
de către Pr.Lect.Univ.Dr. Liviu Vidican-Manci

Cluj-Napoca
2019

Cuprins

1. Sfântul Andrei Criteanul, prilej de meditație și recurs la Sfânta Scriptură;
2. „Miluiește-mă, Dumnezeule, miluiește-mă!”, despre mila lui Dumnezeu și plângerea păcatelor;
3. „Vino, ticăloase suflete!...de te mărturisește”, despre mărturisirea păcatelor;
4. „M-am cunoscut pe mine dezbrăcat de Dumnezeu”, despre dezbrăcarea de Dumnezeu;
5. Despre neascultarea lui Adam și ascultarea lui Hristos;
6. Despre uciderea sufletului prin păcat și învierea prin virtute.

1.Despre Sfântul Andrei Criteanul, prilej de meditație și recurs la Sfânta Scriptură

Anul liturgic comportă o ciclicitate, pe care dacă nu căutăm să o înțelegem, să o transformăm în vreme de rugăciune, devine împovărătoare și inaccesibilă. În această logică, Păresimile, perioada pregătitoare Învierii Domnului invită la o analiză adâncă și dinamică a textelor pregătite în Triod.

Încă din prima săptămână a Postului, cultul Bisericii este marcat de citirea, de luni până joi, în patru părți a Marelui Canon, cunoscut drept Canonul Sfântului Andrei Criteanul. De acest canon ne vom apropia cu evlavie într-un program catehetic desfășurat pe următoarele 6 duminici. Nădejdea ne-o punem în forța extraordinară a cuvintelor și ideilor prezente în canon, pentru ca acestea, într-o armonie duhovnicească, să contribuie la o trăire adecvată, de ce nu ! *altfel* a Postului Pătimirilor.

Scurte repere despre viața Sfântului Andrei al Cretei

Cu siguranță vă întrebați cine a fost acest Andrei din Creta¹ și de ce a rămas atât de puternic înrădăcinat în conștiința lumii Ortodoxe? De aceea, în cele ce urmează vom încerca să vă proiectăm câteva din aspectele biografice, mai degrabă aghiografice, ale celui care a câștigat prin pocăința sa Împărăția veșnică.

Din datele pe care le avem la dispoziție știm că s-a născut în anul 660 d.Hr. în renumitul Damasc, pe al cărui drum Pavel s-a convertit, iar, în cetate, a primit botezul, la porunca lui Dumnezeu, de la Anania (F.Ap. 9). Era descendentul unei familii în care virtutea era apreciată și practică. Tatăl său, pe nume Gheorghe, iar mama sa, Grigoria, erau „*oameni cinstitori de Dumnezeu și îmbunătățiți mai degrabă prin virtuțile lor, decât prin bogățiile pe care le aveau*”. Se pare că până la vârsta de 7 ani Sfântul Andrei nu a vorbit, însă limba i s-a dezlegat pe când era la Sfânta Liturghie, după ce s-a împărtășit cu Trupul și Sângele Domnului.

La vârsta adolescenței, spre 15 ani, a luat drumul Ierusalimului. Cu sprijinul și binecuvântarea părinților a ales să-și dedice viața exclusiv lui Dumnezeu. Pentru că avea o minte ascuțită, a îndeplinit și funcția de secretar (notar) patriarhal, slujind patriarhului Teodor.

¹ Pentru elementele biografice am folosit SIMEON KOUTSA, *Plânsul Adamic. Canonul cel Mare al Sfântului Andrei Criteanul*, traducere și note de Alexandru Prelipcean, Doxologia, Iași, 2012.

Datorită acestei perioade petrecute în Cetatea sfântă, a mai fost cunoscut și cu numele de Andrei Ierusalimiteanul.

Totuși, locul unde se va consacra prin inteligența și trăirea duhovnicească va fi Constantinopolul. Acolo a ajuns în jurul anului 685, când Patriarhia Ierusalimului a trebuit să trimită mărturisirea de credință asupra celor două firi, temă care a ocupat agenda Sinodului 6 Ecumenic de la Trulan (680-681). Prin urmare, Sfântul Andrei a fost trimis cu o delegație în cetatea împărătească de unde nu s-a mai întors la Ierusalim.

A fost hirotonit diacon al Aghiei Sofia, iar ca ascultare administrativă i-au fost încredințate case de îngrijire a bătrânilor și copiilor abandonați. Acesta a fost un bun prilej, pe care sfântul l-a trăit cu înțelepciune, de a învăța și înțelege suferința, dar mai presus de toate, de a învăța sufletul omului. Sfântul a fost apreciat, atât pentru implicarea misionar-filantropică, cât și pentru cea omiletică, fiind recunoscut ca fin și elocvent orator, predicile rămase fiind o splendidă expresie „a genului bizantin”².

Suma acestor calități a făcut ca în jurul anului 711 sau 712 să fie ales episcop al Cretei. Aici a împlinit lucrarea apostolică cu prea plin de măsură și a dat rod bogat. O parte a operei sale a ajuns până la noi. Canonul său rămâne lucrarea iconografică de referință și, așa cum bine știm, e citită și cântată în fiecare Post al Paștilor.

Considerații generale despre Canonul cel Mare

De la început e important să precizăm că acest minunat Canon, fiind o rugăciune, e relativ greu să îl prinzi în niște cadre exegetice fixe, să emiți sentințe duhovnicești totale. Cel mai bun mod de a-l înțelege este parcurgerea lui în duh de rugăciune, în părtășie cu ceilalți la slujbele unde acesta se citește³.

Canonul cel Mare poate fi descris ca o plângere de pocăință care ne vorbește de proporțiile și adâncimea păcatului, tulburând sufletul cu căință, jale dar și nădejde. Cu o măiestrie unică, Sfântul Andrei parcurge marile teme biblice – Adam și Eva, Raiul și căderea în păcat, Noe și potopul, David, Cain, pământul făgăduinței și, în cele din urmă, Hristos și Biserica împletindu-le cu mărturisirea păcatului și suferinței⁴.

² MACARIOS SYMONOPETRITUL, *Triodul explicat, Mistagogia tipului liturgic*, traducere de Ioan I. Ică jr., Deisis, Sibiu, 2003, p. 366.

³ PANAYOTIS NELLAS, *Omul animal îndumnezeit. Perspective pentru o antropologie ortodoxă*, studiu introductiv și traducere de Ioan Ică Jr., ediția a IV-a, Deisis, Sibiu, 2009, p. 180.

⁴ *IBIDEM*.

Evenimentele istoriei sfinte nu sunt prezentate în istoricitatea lor, ci ele sunt dezvăluite ca evenimente ale istoriei *mele* personale, ca fapte ale vieții mele, faptele lui Dumnezeu din trecut ca fapte îndreptate spre mine și spre mântuirea mea. Parcurgerea faptelor păcătoșilor din Scriptură nu are în vedere critica acestora, ci ele vorbesc de tragedia păcatului și a trădării ca dramă personală.

Canonul începe într-o notă foarte personală: „de unde voi începe a plânge faptele vieții mele ticăloase? Ce începere voi pune, Hristoase, acestei tânguiri de acum?” Și aceasta, pentru că atunci când vorbești de păcat, iar Sfântul Andrei știa bine acest aspect, poți declara în nume personal „că cel dintâi sunt eu”.

Mai apoi, unul după altul, păcatele sunt dezvăluite cu dezarmantă sinceritate, istoria căderii omului în păcat fiind și istoria mea: „Râvnind neascultării lui Adam, celui dintâi zidit, m-am cunoscut pe mine dezbrăcat de Dumnezeu și de Împărăția cea veșnică, și de desfătare, pentru păcatele mele”.

Cu siguranță, putem înțelege păcatul și starea de păcat raportându-ne la sensul acestui cuvânt, așa cum apare în Sfânta Scriptură. *Hamartia*, păcatul, are la bază verbul care însemna pentru cei vechi a greși ținta, a rata. El se mai folosea și pentru a descrie situația în care ai greșit un drum sau ai eșuat în privința unui plan.⁵ Canonul cel Mare descrie păcatul ca eșecul/deraierea mea de la scopul spre care m-a îndreptat Creatorul.

Rolul și scopul Canonului cel Mare este să ne descopere păcatul și, astfel, să ne conducă spre pocăință, să descopere păcatul nu prin definiții, ci printr-o adâncă meditație asupra măreției istoriei biblice, care este cu adevărat o istorie a păcatului, a pocăinței și a iertării.

Când ascultăm, de pildă, „nu m-am asemănat dreptății lui Abel, daruri primite nu ți-am adus...”, fiecare trăim drama egoismului care ne împiedică să ne jertfim și să ne orientăm viața către Dumnezeu, „precum Cain, și noi ticăloase suflete, nu am adus fapte plăcute Făcătorului tuturor ci jertfă spurcată și viață netrebnică”. Crima primordială a lui Cain mă vizează și pe mine ori de câte ori intru în exercițiul urii, ucigând prin ura mea chipul lui Dumnezeu oglindit în cei pe care îi urăsc.

Desigur, pentru a fi ascultat cum se cuvine, Canonul cel Mare presupune cunoașterea Sfintei Scripturi. Dacă unora ni se pare lung, monoton sau lipsit de sens e posibil ca acest fapt să vină dintr-o raportare insuficientă sau superficială la izvorul duhovnicesc al Scripturii. În Biserica Ortodoxă, Sf. Scriptură ocupă un loc extrem de important în cult. Practic nu este slujbă la care să nu fie citiri din Vechiul Testament sau din Noul Testament (la vecernie, utrenie,

⁵ WILLIAM BARCLAY, *Analiza semantică a unor termeni din Noul Testament*, Societatea Misionară Română, Wheaton, Illinois, U.S.A., 1992, p.170.

ceasuri, Taine, ierurgii). Toate culminează în Sf. Liturghie cu citirea Evangheliei care reprezintă, în primul rând o împărtășire activă din Cuvânt. Așa cum, euharistic mâncăm și bem Trupul și Sângele Domnului, la fel ne împărtășim de Cuvânt care, primit, aduce transformare în mintea, atitudinea și faptele noastre. E drept, lectura în cadrul liturgic a Scripturii nu este singurul mod de a intra în contact cu Cuvântul lui Dumnezeu, lecturile individuale sau în familie nefiind apanajul exclusiv al neoprotestanților. Nu ne împiedică nimeni, în calitate de credincioși ortodocși, să citim Scriptura acasă, fără teama vreunei etichete, așa cum rugăciunea personală pe care o facem în taina casei noastre se împletește cu rugăciunea pe care o facem în părtășie cu ceilalți în Biserică.

Dacă este să ne întrebăm cine este Andrei Criteanul? răspunsul ar putea fi la fel de simplu. Om dedicat lui Dumnezeu, episcop hirotonit și teolog instruit, care, din mila Domnului, a trăit în veacul al VII-lea și ne-a lăsat o importantă lucrare. Care e tema principală a Canonului? Și aici răspunsul ne este la îndemână, pocăința.

Omul pe care-l surprinde Canonul, lumea biblică reactualizată luminează, clarifică, fragmente din realitatea cotidiană. Neascultarea de Dumnezeu, fratricidul, lepădarea de Dumnezeu, înșelarea aproapelui, dar și revenirea, renașterea și învierea la o viață normală duhovnicește, sunt teme ce depășesc veacurile.

Canonul acesta face parte din marea familie a canoanelor de pocăință, dar mult mai complex, cum sunt canonul către îngerul păzitor sau canonul Domnului nostru Iisus Hristos, compoziții mai târzii.

E nevoie să învățăm din nou să intrăm într-o lume ca aceea descoperită de Biblie și cum să trăim în ea și nu există o cale mai bună decât Liturghia Bisericii în care nu primim doar niște învățături biblice ci descoperim modul biblic de viață.

Începem așadar călătoria Postului cu o reîntoarcere, prin slujba Canonului cel Mare, spre noi înșine; mai mult dialog sincer cu noi și comunicare autentică cu Dumnezeu. Să folosim rugăciunea Canonului, slujbele și modul de viață al Postului Mare ca un prilej de a ne privi prin ochii lui Dumnezeu, mai puțin prin ai noștri.

Duminica viitoare ne vom apropia de expresia „miluiește-mă Dumnezeule, miluiește-mă”, un fel de leit-motiv al întregului canon.

2. „Miluiește-mă, Dumnezeule, miluiește-mă!”, despre mila lui Dumnezeu și plângerea păcatelor

Cine este Sfântul Andrei? De ce poartă numele de „criteanul” sau „cretanul”? Ce este canonul și care sunt temele majore? Sunt întrebări la care am încercat să răspundem în cateheza precedentă. De asemenea, am văzut că specificul liturgic al Postului Mare este marcat de *tristețea strălucitoare*, de unicitatea, întinderea și profunzimea slujbelor. Canonul cel Mare se înscrie în această paradigmă liturgică, atât prin lungimea lui, dar mai ales prin intensitatea duhovnicească. Am remarcat și consonanța dintre viața autorului și sinceritatea conținutului său; cu siguranță, forța interioară a cuvintelor din canon derivă din autenticitatea și sinceritatea celui care l-a compus. Am înțeles citindu-l că sursa veșnic actuală la care se raportează Biserica este Sfânta Scriptură, percepută ca instrument al dialogului dintre Dumnezeu și om, iar lectura Sfintei Scripturi are, pe lângă lectura personală a credincioșilor, dimensiune bisericească, liturgică, Sfânta Liturghie având în centrul primei ei părți împărtășirea credincioșilor din Cuvântul Evangheliei⁶.

În fond, specificul Ortodoxiei rezidă tocmai în experiența liturgică a întregii vieți spirituale. Părintele Pavel Florenski afirma în cartea sa „Stâlpul și Temelia Adevărului” că „experiența religioasă, vie este unicul mod legitim de cunoaștere a dogmelor”⁷. Putem prețui cu adevărat tezaurul Bisericii doar trăindu-l și experiind direct bogăția acestuia; „se spune că acum în străinătate înotul se învață la aparate stând pe pământ. Așa poți deveni catolic sau protestant - după cărți, fără să fi venit în vreun fel de contact cu viața, în cabinet. Dar, pentru a deveni ortodox, trebuie să te cufunzi de îndată în elementul Ortodoxiei, trebuie să începi să trăiești ortodox. Altă cale nu există”⁸. Trebuie să menționăm că această experiență la care facem referire nu este una de tip individual, pietist, ci una comunitară, bisericească.

Acest lucru ne conduce la conștientizarea faptului că viața Bisericii este una la care participă toți membrii ei, preoți și credincioși. Toate palierele vieții ecleziale, fără excepție, poartă această amprentă a împreună-lucrării; în Biserică nu sunt unii care se roagă (preoții) iar

⁶ ENZO BIANCHI, *Ascultând Cuvântul. Pentru lectura duhovnicească a Scripturii în Biserică*, în românește de Maria-Cornelia Ică, Deisis, Sibiu, 2011.

⁷ PAVEL FLORENSKI, *Stâlpul și Temelia Adevărului*, Ed. Polirom, Iași, 1999, p.9

⁸ IBIDEM, p. 20.

ceilalți ascultă pasiv (credincioșii), chemarea permanentă a Bisericii fiind *Domnului să NE rugăm*. Astfel, credincioșii nu sunt *cei ce sunt de față* sau *cei prezenți la slujbă*, așa cum încă mai auzim; ei sunt *cei care se roagă împreună cu noi*, după cum citim în multe rugăciuni pe care le rostește preotul în taină în Sfânta Liturghie.

Revenind acum la specificul liturgic al Canonului cel Mare, credincioșii participă în mod activ la rânduiala acestuia prin cântarea, după fiecare strofă, a invocării *Miluieste-mă, Dumnezeule, miluieste-mă!*

Vorbind la modul general despre acest sentiment sublim al milei, nu exagerăm să spunem că venim în lume extrem de miloși, empatici, înzestrați cu compasiune. E suficient să ne gândim la copilul mic care se întristează când își vede mama tristă, chiar dacă el nu poate înțelege în mod conștient tristețea mamei. Permeabilitatea emoțională cu care suntem înzestrați ne dă posibilitatea să simțim bucurie alături de cei ce se bucură sau durere alături de cei ce suferă. Aceste considerente despre milă, în sensul ei uman, ne ajută să ne raportăm în mod concret la conceptul de milă dumnezeiască, compasiune divină.

Termenul din Noul Testament care se referă la milostivirea, îndurarea lui Dumnezeu, ar însemna *a fi mișcat de milă până în străfundul ființei*. Mai interesant este faptul că acest termen se referă în Noul Testament la Dumnezeu: în pilda datornicului nemilostiv, Stăpânului *i se face milă de* slujitorul care nu-și putea plăti datoria (Mt. 18, 33), tatăl din pilda fiului risipitor trăiește același sentiment de milă când își întâmpină fiul întors acasă (Lc. 15, 20). Același străpungere interioară a milei o simte și Samarineanul milostiv când îl vede pe cel căzut între tâlhari pe drumul spre Ierihon (Lc. 10, 23).

Iisus era mișcat de milă atunci când a văzut mulțimea asemenea unei turme fără păstor (Marcu 9,36), când a văzut foamea lor și nevoia lor atunci când L-au urmat afară, în locul pustiu sau când o consolează pe văduva din Nain care își îngropa unicul fiu (Luca 7,13). În fața stării decăzute a omului, Iisus nu a simțit altceva decât milă; El nu l-a văzut pe om ca pe un criminal care trebuie condamnat, ci ca pe un călător pierdut care trebuie recuperat și adus acasă. Dumnezeu nu ne privește ca pe niște pisălogi atunci când invocăm mila Lui, măreția Domnului Hristos stând tocmai în capacitatea Sa de a se transpune în situația umană și de a fi mișcat de amărăciunea ei.

În lumea antică în care s-a născut creștinismul, conceptul de milă a lui Dumnezeu a echivalat cu o adevărată revoluție. Pentru o categorie de filosofi, stoicii, Dumnezeu este mai presus de orice ar putea să-L influențeze, indiferent că vorbim de bucurie sau tristețe sau orice alt sentiment, așadar un Dumnezeu care nu poate fi mișcat de milă.

Dar punctul de vedere creștin accentuează tocmai mila lui Dumnezeu. Dumnezeu, a zis Clement din Alexandria, este *bogat în milă*, iar Fiul Său deși era din eternitate neafectat de durere și suferință, *de dragul nostru a luat asupra Sa carnea noastră, cu capacitatea de a suferi*⁹. Ideea despre un Dumnezeu Care putea fi mișcat de milă și despre o viață a cărei forță motrice era dragostea încărcată de compasiune trebuie să fi devenit, în acea lume, o adevărată descoperire.

„Dumnezeule, fii milostiv mie, păcătosului” e rugăciunea simplă a vameșului. Depindem mereu de mila lui Dumnezeu. Nu putem niciodată să Îl abordăm prin pretenții, ci doar apelând la mila Sa. Aceasta este cererea pe care Dumnezeu nu o va refuza vreodată. Observați cât de mult face parte această cerere din cultul divin răsăritean! Cât de des în timpul Liturghiei repetăm „Doamne, miluiește-ne!”.

O frumoasă istorioară ne prezintă o mamă cerându-i lui Napoleon să îi cruțe viața fiului ei, condamnat la moarte. Împăratul i-a amintit atunci de crimele de care se făcea vinovat fiul; dreptatea cerea ca viața să îi fie curmată. „Înălțimea Voastră”, a spus femeia printre lacrimi, „nu dreptate ci milă cer.” „Nu merită milă”, a primit ea răspuns de la Napoleon. „Dar Înălțimea Voastră, dacă ar merita-o atunci nu ar mai fi milă.” „Da, cât este de adevărat acest lucru”, a spus împăratul. „Voi avea milă.”¹⁰

Nu îndrăznim să stăm în fața tronului lui Dumnezeu și să cerem să ni se dea ceea ce merităm. Iar miracolul este că există milă. În chiar inima universului pulsează iubirea lui Dumnezeu. Un păcătos spunea odată: „Dacă aș fi Dumnezeu nu l-aș ierta niciodată pe un om care a păcătuit cât am păcătuit eu”. Duhovnicul său i-a răspuns: „Dar nu ești Dumnezeu. Mila lui Dumnezeu este mai mare decât orice ne-am putea imagina noi.”

De aceea ne rugăm atât de des: „miluiește-mă, Dumnezeule, miluiește-mă!”. Această rugăciune, rostită cu cât de puțină credință, va deschide calea pentru iertarea lui Dumnezeu și pentru venirea Împărăției Sale în inimile noastre. Această rugăciune este expresia sublimă a plângerii păcatului. Sfântul Isaac Sirul scria în secolul al VI-lea: „Fii vestitor al bunătății lui Dumnezeu pentru că te călăuzește pe tine, care ești nevrednic și pentru că ești mult dator, și nu scoate dreptul Său de la tine! Și, în locul lucrurilor mici pe care le faci, îți dăruiește cele mari. Să nu numești pe Dumnezeu „drept”, căci nu dreptatea Lui se vede în faptele tale. Și, dacă David Îl numește pe El drept, Fiul Lui ne-a arătat că este mai degrabă blând și bun. „Este bun, zice, cu cei răi și necinstitori” (Lc.6, 35). Cum Îl numești „drept”, când citești în capitolul despre

⁹ CLEMENT ALEXANDRINUL, *Stromatele*, traducere de Pr. Dumitru Fecioru, col.PSB, EIBMBOR, București, 1982, p. 151.

¹⁰ <http://www.profamilia.ro/liturgie.asp?predici=dum33drconiaris>, accesat 7 martie 2019.

plata lucrătorilor: „Prietene, nu te nedreptățesc, ci voi să dau acestuia de pe urmă ca și ție. Dacă ochiul tău este rău, Eu sunt bun” (Mt. 20, 13-15)? Și cum numește iarăși omul pe Dumnezeu „drept“, când aude în capitolul despre fiul risipitor, care a cheltuit bogăția în petreceri, cum numai pentru pocăința ce a arătat-o tatăl a alergat și a căzut la grumazul lui, și i-a dat stăpânire peste toata bogăția lui? Nimeni altul n-a spus acestea despre El ca să ne îndoim în El, ci Însuși Fiul Lui a mărturisit acestea despre El. Unde e dreptatea lui Dumnezeu când noi, păcătoși fiind, Hristos a murit pentru noi?”¹¹

În cateheza viitoare vom vorbi despre mărturisirea păcatelor și importanța spovedaniei.

¹¹ *Filocalia sfintelor nevoinețe ale dumnezeieștilor părinți*, vol. X, traducere de pr.Dumitru Stăniloae, Humanitas, București, 2008, p. 281.

3. „*Vino, ticăloase suflete!...de te mărturisește*”, despre mărturisirea păcatelor

De ce e importantă expresia „miluiește-mă”? Cum ne judecă Dumnezeu și care e filtrul prin care ne va trece? Am văzut în cateheza precedentă că raportarea noastră adecvată, cuminte, la Dumnezeu, indiferent de starea fizică sau psihică în care ne-am afla, este aceea a conștientizării milei, îndurării și compasiunii Lui. Creștinismul a adus în lume sublimul concept de milă divină, concept echivalent cu o adevărată revoluție religioasă; un Dumnezeu Căruia Îi pasă de fapta Sa, Păstorul Căruia Îi pasă de oile Sale și merge în căutarea celor pierdute, Tatăl Care Își așteaptă fiul rătăcit și îl reprimește iertându-l. De aceea, invocarea poporului lui Dumnezeu, a credincioșilor din biserică atunci când *ne rugăm* prin Canonul cel Mare al Sfântului Andrei Cretanul este „*miluiește-mă, Dumnezeule, miluiește-mă!*”.

Încă din primele stihuri ale Canonului realizăm că, din punct de vedere stilistic, este compus sub forma unui dialog dramatic cu propriul suflet, dialog care, văzut în legătură cu Taina Spovedaniei, reprezintă și tema acestei cateheze.

Dacă e să definim conceptul de dialog, ne vom deplasa în zona comunicării. Poate elementul decisiv prin care ne diferențiem de alte fapte este tocmai capacitatea noastră de a comunica în mod conștient și liber cu semenul nostru. Dialogul atinge un nivel superior în spovedanie, în mărturisire, când, cu inimă smerită, frântă, comunicăm prin preot Hristos Domnul. Nicio faptură nu are această capacitate de a comunica la nivelul la care o face omul. În plus, lacrimile vărsate de Sfântul Andrei au conotația unei spovedanii publice.

Situația ideală de comunicare este dialogul, ambele părți fiind implicate activ și exprimând, pe lângă cuvinte și nevoi, intenții, sentimente, trăiri etc. Dialogul autentic presupune ascultare, vorbire, auzire, înțelegere, iar la marii duhovnici acesta este notă dominantă.

Părintele Dumitru Stăniloae spune că „în această Taină penitentul nu face numai o mărturisire generală de credință și nu își ia numai un angajament general pentru o viață nouă în Hristos, ci și destăinuie intimitățile sufletului său în ceea ce au ele neputincios să reziste cu fermitate păcatelor;...penitentul manifestă prin aceasta o încredere în preot ca în nici un alt om și așteaptă de la el sfat, ajutor și dezlegare”.¹²

La fel de adevărat este faptul că expresie tainică a dialogului este atunci când dialogăm cu noi înșine, când ne punem viața sub semnul întrebării, când ne analizăm gândurile, atitudinile, gesturile, acțiunile. Poate, o singură categorie de oameni nu adresează și nu își

¹² DUMITRU STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, ediția a III-a, EIBMBOR, p. 134

adrează întrebări la care să audă și răspunsuri critice, autosuficienții. Părinții din Pateric, în schimb, recomandă acest exercițiu al interogării personale în vederea evadării din pușcăria egocentrismului. Avva Zaharia, supranumit „copilul bătrân” (paidariogeron), datorită discernământului și înțelepciunii sale, afirma că omul, care se dăruiește lui Dumnezeu, trebuie să stea împotriva lui însuși în toate¹³.

Cu alte cuvinte, omul să-și fie primul și cel mai analitic critic. Ca o primă concluzie a acestui demers, putem afirma că viața noastră și calitatea ei depind și de seriozitatea dialogului interior. În ce măsură întrebările noastre așteaptă și acceptă răspunsurile sincere, uneori chiar critice, greu digerabile.

Canonul Mare este marcat de permanentul dialog dramatic cu sufletul. O selecție a stihurilor ne vine în ajutor: „Vino, ticăloase suflete, împreună cu trupul tău, de te mărturisește Ziditorului tuturor. Și îndepărtează-te de acum de nebunia cea mai dinainte și adu lui Dumnezeu lacrimi de pocăință” ; sau „Vai, ticăloase suflete! Pentru ce te-ai asemănat Evei celei dintâi? Că ai căzut rău și te-ai rănit amar; că te-ai atins de pom și ai gustat cu îndrăzneală mâncarea cea nehibzuită” sau „Cui te-ai asemănat, mult - păcătosule suflete? Numai lui Cain celui dintâi și lui Lameh acelaia? Ucigându-ți cu pietre trupul prin fapte rele, și omorându-ți mintea cu pornirile cele nebunești”. Cuvintele acestea dacă ni le-ar adresa cei din jur nu am vrea să le primim. Dar, pentru că nu e suficient să ni le spunem nouă, facem următorul pas și le spovedim.

Vocativul acestui dialog este marcat de Condacul canonului: „Suflete al meu, suflete al meu, scoală! Pentru ce dormi? Sfârșitul se apropie și vei să te tulburi. Deșteaptă-te dar, ca să se milostivească spre tine Hristos Dumnezeu, Cel ce este pretutindeni, și toate le plinește”. Sfântul Andrei ne invită să facem pasul greu și, uneori, rușinos (pentru cel ce nu s-a mărturisit de mulți ani) de a ne apropia de scaunul duhovnicului.

Vrednicul de amintire și pomenire, mitropolitul Bartolomeu Anania, a rostit, cu diverse ocazii, meditații asupra acestui dialog¹⁴. El pornea în analiza acestui vers de la întrebarea „cine cu cine vorbește?”. Trupul nu putea să fie cel care interoghează pentru că el nu este decât un instrument prin care se exprimă spiritul nostru. De asemenea, dacă cel care întreabă spune „suflete al meu...” înseamnă că nu e cineva sau ceva exterior persoanei umane, ci o realitate interioară. Asta ar însemna că în om sunt trei realități: trupul, sufletul și cel care se adresează sufletului.

¹³ *Patericul sau apoftegmele Părinților din Pustiu*, ediție de Cristian Bădiliță, Adevărul Holding, București, 2011, p. 134

¹⁴ „Biblia și Canonul Sfântului Andrei Criteanul”, <https://www.youtube.com/watch?v=Hancz2xydLQ>, accesat în 6 martie 2019.

În 1 Tesaloniceni 5, 23, Sf. Ap. Pavel spune „*Dumnezeul păcii să vă sfințească pe voi desăvârșit, iar întreg duhul vostru (pneuma) și sufletul (psyche) și trupul să se păzească fără prihană, întru venirea Domnului nostru Iisus Hristos*”. Am fi tentați să credem că duhul și sufletul sunt două părți componente, la fel ca trupul. Ele sunt însă aspecte ale unicei realități spirituale din noi, iar acest aspect îl vom lămuri în ultima noastră cateheză.

Întorcându-ne la ideea mărturisirii păcatelor, nu putem nega, analizându-ne cu sinceritate ființa noastră, existența în permanență a unui război, a tensiunii din noi, sfâșiați de multe ori între atâtea dileme sufletești. Anticii descriau sufletul ca fiind vizitiul a cărui sarcină e să mâne, într-un ham dublu, doi cai dintre care unul este de rasă nobilă, iar celălalt este opusul în ceea ce privește rasa și caracterul. Calul de rasă nobilă reprezintă rațiunea, iar calul neîmblânzit reprezintă pasiunea. De multe ori, calul cu caracter rău răstoarnă carul, trântindu-l la pământ. Revenirea nu se face decât prin spovedanie, nu este altă cale posibilă în Ortodoxie pentru echilibrarea sufletului, decât prin mărturisirea sinceră a păcatelor.

Să ne învrednicească Domnul de discernământ în toate situațiile în care suntem în pericolul adormirii sufletești, a acaparării de pasiuni, a alunecării în robia patimilor. Duhul Sfânt să fie prezent în duhul nostru, noi să-I fim locaș pentru a primi puterea de a repurta o victorie în lupta care se dă în suflet. Să nu uităm, dacă protestantismul a renunțat la spovedanie, a fost nevoit să înființeze instituția psihologului. Dacă nu vrei ca prin preot să-i spui lui Dumnezeu păsurile personale, atunci nu vei scăpa de psiholog. Nu trebuie să înțelegem că în contemporaneitate instituția duhovnicului o respinge pe cea a psihologului, ci doar că în problema păcatelor doar harul revărsat prin preot poate ajuta.

În cateheza viitoare vom avea în atenție pierderea și câștigarea harului sau, folosind expresia Sfântului Andrei, „dezbrăcarea de Dumnezeu” și îmbrăcarea cu haina harului.

4. „M-am cunoscut pe mine dezbrăcat de Dumnezeu”, despre goliciunea sufletului

Mărturisirea sinceră a păcatelor și decizia de a crește în cele duhovnicești este esențială, după cum rezultă din cateheza precedentă. De ce e nevoie de spovedanie? Cum se face o spovedanie care să ne fie de ajutor? Ce sens are plecarea genunchilor în fața preotului? La acestea și alte numeroase întrebări ce aduc lămuriri asupra importanței spovedaniei, am răspuns duminica trecută.

Acum ne vom apropia de un subiect la fel de sensibil, care, o dată în plus, ne va ajuta să înțelegem de ce pocăința este vitalitatea duhovniciei. Sfântul Andrei, într-unul din irmoasele canonului se exprimă astfel, „râvnind neascultării lui Adam celui întâi-zidit, m-am cunoscut pe mine dezbrăcat de Dumnezeu, de împărăția cea pururea fiitoare și de desfătare, pentru păcatele mele”. Cu siguranță, Sfântul face referire la textul biblic din Facere : „Am auzit glasul Tău în rai și m-am temut, căci sunt gol, și m-am ascuns” (Fc. 3, 10).

În jurul acestei expresii „dezbrăcat de Dumnezeu”, va gravita această cateheză. Și ne întrebăm dintru început: Ce poate însemna a te dezbrăca de Dumnezeu? Putem noi să fim îmbrăcați cu Cel necuprins? Care sunt conotațiile duhovnicești ale cuvintelor Sfântului din Creta?

Pentru a înțelege această sintagmă, vă invit la un exercițiu de imaginație. Suntem împreună în ținuturile polare! Înveșmântați în cele mai confortabile și groase haine, simțim căldura ce ne ține în viață. La un moment dat, din pricina unui sfātuitor vicelan, renunțăm la îmbrăcămintă și constatăm că ne paște înghețul, cu alte cuvinte moartea. Acum să vedem această scenă în relație cu „dezbrăcarea de Dumnezeu”, adică de părăsire a harului printr-o viață indiferentă față de poruncile Lui. Recele întunericului ne va cuprinde și vom pierde bucuria vieții veșnice și „frumusețea minții”. Sfântul Andrei întărește această imagine prin următoarele: „Chip făcând urâteniei patimilor mele, cu poftă iubitoare de plăcere, mi-am stricat frumusețea minții”.

Dacă încă avem îndoieli în ce privește puterea sintagmei analizate, a recurge la textul baptismal al Sfântului Pavel se impune. „Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat” (Gal.2, 27) cuvântul adresat galatenilor, iar, la praznicele mari și în Taina Sfântului Botez, nouă tuturor, ne face atenți asupra splendidei realități a unirii prin apa sfințită cu Hristos cel răstignit și înviat. Omul se înveșmântează cu haina albă, cu Hristos, renaște spre o nouă

viață; așază pe el chipul cel dintâi și repornește în cursa de atingere a asemănării, intinerar pe care nu a mai putut avansa după căderea în păcat a lui Adam și a Evei. Diadoh al Foticeei spune că după botez, Duhul Sfânt începe să lucreze asemeni unui zugrav pe pânza sa. „Așa și sfântul har al lui Dumnezeu readuce întâi prin botez „chipul” omului la forma în care era când a fost făcut, iar când ne vede dorind cu toată hotărârea frumusețea „asemănării” și stând goi, și fără frică în atelierul lui, înflorește o virtute prin alta și înalță chipul sufletului din strălucire în strălucire, dăruindu-i pecetea asemănării”¹⁵.

Ce vrea, prin urmare, să spună Sfântul Andrei prin irmosul citit anterior? Că dezbrăcarea de Dumnezeu este tragedia prin care trece omul păcătos. Și toți suntem păcătoși în grade diferite! La început a fost Adam și Eva, după aceea Cain și Abel. Cei care l-au părăsit pe Dumnezeu, părăsesc poruncile lui Dumnezeu, rup haina albă și o întinează, opresc lucrarea harului. „Ruptu-mi-am acum veșmântul cel dintâi, pe care mi l-a țesut mie Ziditorul din început, și pentru acesta zac acum gol”.

Chipul lui Dumnezeu, prin păcat se deformează, își pierde calitățile date de Creator. De aceea, vom vedea că omul care îmbrățișează păcatul, chiar dacă își poate păstra frumusețea fizică, după o scurtă ședere în compania lui, îi simți hidoșenia omului interior. Adică simți că în el, haina este sfârtecată, chipul este mutilat.

Acest lucru este posibil din cauza faptului că urechea noastră se pleacă ușor spre cuvintele mieroase ale diavolilor și dăm curs imaginației ce ne înșală și ne ademenește. „Îmbrăcatu-m-am în haina ruptă, pe care mi-a țesut-o mie șarpele cu sfatul, și mă rușinez”.

Glasul inmografului este cu atât mai important de ascultat și urmat cu cât el descrie, într-un tragism specific întregului canon, dimensiunea eshatologică a vieții omului. „Se apropie, suflete, sfârșitul, se apropie și nu te îngrijești, nu te gătești”. Vremea se scurtează, scoală-te, aproape lângă uși este judecătorul; ca un vis, ca o floare trece vremea vieții. Pentru ce în deșert ne tulburăm?”, gătirea și vremea sunt puse în relație. Dialogul pregătirii cu timpul însuși sunt coordonate magistrale pentru înțelegerea vremii judecătii.

Într-una din cântările de la înmormântare, ce-i aparține Sfântului Ioan Damaschinul se vorbește despre drama dezbrăcării de carne. Omul contemporan este atât de preocupat de partea materială, atât de obsedat de a-și prelungi scurta viață, încât riscă să uite că, puse în balanță „dezbrăcarea de Dumnezeu” cu „oasele goale” din mormânt, e mult mai dramatică cea dintâi.

¹⁵ Diadoh al Foticeei în *Cartea Filocaliilor. Cele mai frumoase pagini*, traducere din grecește de pr.prof.dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, selecția textelor de Georgeta-Anca Ionescu, Humanitas, București, 2018, p. 17

Cu alte cuvinte, dacă omul nu poate evita moartea fizică, descompunerea firească a trupului, el poate, totuși, evita ceea ce i-ar aduce în caz contrar damnarea, „dezbrăcarea de Dumnezeu”. În familie avem ocazia să fim învățători. În fața copiilor noștri, asaltați de spiritul îmbrăcării cu materie, a îngreunării, încă o dată și încă o dată, cu haine scumpe și trecătoare, mai nou chiar rupte, să-i învățăm că haina cea adevărată este păstrarea curată a hainei botezului.

Și ne întrebăm cum să evităm această pierdere a veșmântului celui dintâi? Iar răspunsul stă în același stih pe care-l repetăm în timpul canonului „Miluiește-mă, Dumnezeule, miluiește-mă!

În viitoarea noastră, cateheză vom vorbi despre neascultarea lui Adam și ascultarea Mântuitorului, mai precis despre efectele asupra vieții duhovnicești.

5. Despre neascultarea lui Adam și ascultarea lui Hristos

Dumnezeu ne-a ajutat să reflectăm asupra stării de părăsire a harului și de recâștigare a acestuia. Haina botezului este veșmântul alb al lui Hristos. Cum poate fi el păstrat imaculat? Cât de gravă devine ruperea acestuia? Care sunt implicațiile în plan duhovnicesc a vieții duse în păcat? Cum zugrăvește Duhul Sfânt pe chipul omului, asemănarea cu Dumnezeu? Răspunsul la toate aceste întrebări îl vom găsi în cateheza anterioară, iar în cea prezentă, anumite aspecte vor fi mai bine lămurite.

Raportul dintre ascultare-neascultare constituie una din temele majore ale teologiei ortodoxe. În rândurile ce urmează, raportându-ne la cântările Triodului și duhul Sfântului Andrei, vom urmări evoluția de la Adam cel vechi la Adam cel Nou, prin firul roșu al neascultării și ascultării.

Sfântul Andrei, în canonul său, recurge la numele lui Adam de patru ori. În primul caz se aseamănă cu Adam în neascultare, punând starea neascultării în relație cu „dezbrăcarea de Dumnezeu”, despre care am vorbit în cateheza precedentă. În a doua situație, constatăm cântarea **dreptății dumnezeiești** în cazul perechii primordiale, soldată cu alungarea din Rai, dar, în același timp, recunoașterea stării proprii de păcătoșenie și a fricii că pentru sufletul nostru, dacă nu ne pocăim, lucrurile vor decurge la fel de dramatic: „După dreptate a fost izgonit Adam din Eden, nepăzind singura Ta poruncă, Mântuitorule. Dar eu, care am călcat totdeauna cuvintele Tale cele dătătoare de viață, ce voi pătimi?” (Canonul Sfântului Andrei, Cântarea D). În a treia situație, autorul se vede ca cel mai nevrednic dintre cei născuți din Adam, se identifică cu strigarea vameșului (Luca 18, 13) și invocă milostivirea Noului Adam, a Mântuitorului: „Fii mie milostiv, ca vameșul strig Ție; Mântuitorule, curățește-mă; că nimeni din cei din Adam n-au greșit Ție, ca mine”. În cea de-a patra situație Adam e pus în relație cu Mântuitorul Iisus Hristos, pândit de răutatea și invidia diavolului: „Cămara cea de vindecare a lui Hristos văzându-o deschisă, și privind sănătatea care izvorăște din ea lui Adam, a pățimit și s-a rănit diavolul, și ca în primejdie s-a tânguit și a strigat către ai săi: Ce voi face Fiului Mariei? Mă ucide Cel născut în Betleem, Cel ce este pretutindeni și pe toate le plinește.”

De ce e important să vorbim despre neascultarea lui Adam, opunându-i ascultarea lui Hristos? Care au fost consecințele acestei neascultări? Ce implicații a avut pentru neamul omenesc nesocotirea cuvântului dumnezeiesc?

Prima lămurire ne-o oferă Sfântul Pavel care punctează: „Căci precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoși cei mulți, tot așa prin ascultarea unuia se vor face drepti cei mulți” (Romani 5, 19). Gestul necugetat al perechii primordiale a făcut posibilă moartea. Această moarte nu trebuie văzută doar la nivel biologic, ci mai ales la nivel duhovnicesc. Chipul lui Dumnezeu a fost mutilat, desfigurat, în așa măsură că Abel ajunge să fie ucis de propriul frate, Cain.

Consecințele neascultării au avut implicații astronomice. Creația nu mai consonează cu omul, „în sudoarea frunții” își hrănește trupul; durerea își face simțită prezența. Mândria viciază mintea și o ține captivă, ochiul omului nu mai e la fel de luminos, iar trupul se învârtosează.

Nesocotirea cuvântului lui Dumnezeu a însemnat negarea lui Dumnezeu. Or, Panayotis Nellas, rafinatul teolog grec, spunea „când Îl neagă pe Dumnezeu omul se neagă pe sine însuși și se autodistruge. Când viețuiește teocentric, el se pune în valoare la infinit pe sine însuși, se dezvoltă și întregeste în veșnicie”¹⁶. Sigur, toate aceste realități teologice le cunoaștem prea bine, dar reîmprospătarea lor are un folositor scop anamnetic.

Acum, vom face pasul spre importanța ascultării, stare, virtute pe care o regăsim întrupată perfect în Hristos. Din nou vom recurge la câteva întrebări directoare: De ce S-a făcut om și care e valoarea întrupării? Care au fost consecințele întrupării Mântuitorului? Ce rod aduce ascultarea și în ce chip S-a făcut Hristos ascultător?

Sfântul Simeon ne aduce o primă lămurire: „Care este scopul iconomieii întrupării lui Dumnezeu-Cuvântul, vestit în toată dumnezeiasca Scriptură și citit de noi, dar nepătruns? Nu e decât acela că, împărtășindu-Se de ale noastre, să ne facă pe noi părtași de ale Sale. Căci Fiul lui Dumnezeu de aceea s-a făcut Fiul al omului, ca să ne facă pe noi, oamenii, fii ai lui Dumnezeu, ridicând după har neamul nostru la ceea ce este El după fire, născându-se de sus în Duhul Sfânt și introducându-ne îndată în Împărăția cerurilor; mai bine zis, dăruindu-se, să o avem pe aceasta în lăuntrul nostru (Lc. 17, 21) (Sf. Simeon Noul Teolog, VI, 78)¹⁷.

Cu alte cuvinte, prin ascultarea față de Planul de mântuire, stabilit din veșnicie de Dumnezeu Tatăl, Hristos ne face părtași la Împărăția veșnică. Cât de greu ne este să înțelegem aceste cuvinte! Totodată, cât de dificil este să fim ascultători. Dar să nu uităm că Cel care a luat trup de om, e Omul însuși, e Dumnezeu care l-a făcut pe om. Sfântul Pavel ne arată până unde

¹⁶ PANAYOTIS NELLAS, *Omul animal îndumnezeit. Perspective pentru o antropologie ortodoxă*, studiu introductiv și traducere de Ioan Ică Jr., ediția a IV-a, Deisis, Sibiu, 2009, p. 77.

¹⁷ SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG ÎN *Cartea Filocaliilor. Cele mai frumoase pagini*, traducere din grecește de pr.prof.dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, selecția textelor de Georgeta-Anca Ionescu, Humanitas, București, 2018, p. 443.

a mers această ascultare, și o știm prea bine: „S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe cruce”(Flp. 2, 8).

Sfântul Andrei, iubitor al Cuvântului lui Dumnezeu ne îndeamnă să aplicăm în viața noastră evanghelicele sfaturi, „N-am auzit glasul Tău, n-am ascultat Scriptura Ta, Dătătorule de lege. Dar prin pocăință mă primește și întru cunoștință mă cheamă, ca să nu mă fac câștig, nici mâncare „celui străin”. Ci Tu Însuși, Mântuitorule, mă miluiește” (Canonul Sfântului Andrei, Cântarea a IV-a).

De ce să ascultăm Scriptura? Tocmai pentru că în ea vom auzi și aceste cuvinte procești: „Întoarceți-vă, copiii răzvrățiți, și Eu voi vindeca neascultarea voastră! Ziceți: iată venim la Tine, că Tu ești Domnul Dumnezeuul nostru” (Ier. 3, 22).

Pentru că „sufletul” este unul din conceptele cheie ale canonului, în ultima noastră cateheză vom căuta să lămurim ce înseamnă sufletul, cum poate fi ținut viu, respectiv cum putem să-l pierdem pentru totdeauna.

6. Despre uciderea sufletului prin păcat și posibilitatea învierii prin virtute

În cateheza precedentă am avut ocazia să lămurim pe scurt raportul dintre neascultare și ascultare. Ce efecte a avut neascultarea perechii primordiale; cum i-a urmărit și încă ne urmărește această cădere în păcat; cum, Mântuitorul face posibilă depășirea blestemului neascultării, prin întruparea Sa și ascultarea de planul din veșnicie al Sfintei Treimi.

Cateheza de azi va avea ca prim plan sufletul și grija de el. Mai precis, vom vorbi despre suflet și despre salvarea lui de la moartea veșnică.

În evanghelia Sfântului Matei avem aceste cuvinte: „Nu vă temeți de cei ceucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă; temeți-vă mai curând de acela care poate și sufletul și trupul să le piardă în gheena” (Matei 10, 28). Prin urmare, Mântuitorul ne spune răspicat că sufletul poate fi omorât. Ce înseamnă aceasta? Cum poate fi această ființă, căreia Dumnezeu i-a oferit nemurirea, să moară?

Cântarea a 9-a din Canonul Sfântului Andrei se concentrează pe suflet și pe starea lui în fața Judecății de Apoi. E ca și cum autorul ar vrea să ne sugereze că abia în acest moment putem trage concluziile canonului. Adică, Sfântul Andrei își gândește stihurile din ultima cântare ca un dialog între el și propriul suflet, extins, între noi și sufletul nostru. Și din nou recurgem la întrebări: ce este cu adevărat sufletul? Este sufletul omului muritor? Cum să ne raportăm la sufletul nostru? Din ce este el compus? Este sufletul nostru muritor?

Poate, la o seamă din aceste întrebări am putea să le răspundem prin interogațiile Sfântului Iustin Popovici, sfântul sârbilor, care enunța următoarele: „Ce este omul dacă nu o ființă rațională, alcătuită din suflet și din trup? Oare sufletul singur este omul? Nu, ci el este sufletul omului. Oare vom numi trupul, om? Nu, ci trupul omului. Nici sufletul, nici trupul, considerate separat, nu sunt omul, ci unitatea lor se numește om”¹⁸.

Deci, unitatea dintre suflet și trup este omul, dar, în eternitate, în veșnicie merge sufletul. De aceea sfântul din Creta este atât de preocupat să-l pregătească și să-l mențină viu. Or, tocmai această menținere și dinamizare este dificilă. Cu toate acestea, instrumentele puse la dispoziție sunt rugăciunea, postul, curăția și smerenia, pe care Canonul le invocă: „Pildele Scripturii celei noi ți le aduc ție, suflete, ca să te învețe umilința; râvnește dar dreptilor, iar de păcătoși te leapădă, și înduplecă pe Hristos cu rugăciunile tale, cu postul, cu curăția și smerenia” (Canonul Sfântului Andrei, cântarea a 9-a).

¹⁸ SFÂNTUL IUSTIN POPOVICI, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe*, vol. I, traducere din limba sârbă de diac. Zarko Markovski, Doxologia, Iași, 2017, p. 356.

Putem lămuri această situație dacă intrăm mai profund în gândirea paulină. Ne reamintim textul din Tesaloniceni: „Dumnezeul păcii să vă sfințească pe voi desăvârșit, iar întreg duhul vostru (pneuma) și sufletul (psyché) și trupul să se păzească fără prihană, întru venirea Domnului nostru Iisus Hristos” (1 Tes. 5, 23). Pentru Sf. Ap. Pavel, trupul (*soma*) este partea exterioară, materială a omului. Sufletul, *psyché*, este principiul vieții fizice, ceea ce ne face ființă vie, principiul vital din noi. Modul în care Pavel întrebuițează adjectivul înrudit al lui *psyché*, *psychikos*, subliniază faptul acesta. El vorbește de *omul psychikos* ca fiind incapabil de a primi darurile Duhului Sfânt (1 Cor. 2,4). Am putea spune că acesta este omul natural, neduhovnicesc care trăiește la nivel pur natural, instinctual, animalic chiar. Standardele lui sunt autoconservarea, egocentrismul și spiritul de acaparare, specifice animalului.

Acest *psyché* este interogat în Canon. Somnul sufletului reprezintă orientarea acestuia exclusiv înspre cele de jos, spre satisfacerea poftelor, dorințelor și exacerbarea acestora în vicii, adicții, dependențe, patimi. În *pilda bogatului căruia i-a rodit țarina sau a bogatului nebun* întâlnim acest tip de mentalitate: *Suflete al meu, mănâncă, bea și te veselește!*, mentalitate taxată drept *nebulie*. Nebunia de mai înainte pomenită și în versurile anterioare se referă tocmai la iraționalitatea viciilor, la falsa iluzie a împlinirii spirituale prin experiențe de acest fel. Orice viciu poartă cu sine falsa iluzie a omului liber, dar trebuie să înțelegem că cel posedat de o patimă nu mai este liber, ci înrobitor de viciul său.

Acum ajungem la dezlegarea tainei. Cine este cel care își ceartă propriul suflet? Duhul, *pneuma*, partea fină a realității spirituale din noi, partea conducătoare din viața noastră. Prin duhul nostru putem intra în legătură cu Dumnezeu, prin duhul nostru devenim parteneri de dialog cu Dumnezeu. Duhul din noi este acel ceva de care se „încopiază” Duhul Sfânt în noi, chipul lui Dumnezeu din noi. Datorită duhului nostru avem capacitatea de a fi subiecți actuali ai dragostei divine. *Pneuma* este partea prin care Dumnezeu poate să le vorbească oamenilor și prin care oamenii pot să aibă părtășie și comuniune cu Dumnezeu¹⁹. *Pneuma* este partea componentă a realității spirituale din noi prin care suntem înrudiți în mod distinct și unic cu Dumnezeu.

Ajunși în acest punct înțelegem mai mult de ce acest Canon trebuie înțeles în primul rând ca o sublimă rugăciune, un dialog *în duh* cu sufletul nostru și apoi cu Creatorul nostru.

Drama omorării sufletului este cu atât mai mare cu cât acesta are vocația fericirii și a vieții veșnice. Citându-l pe Sfântul Macarie, Sfântul Iustin ne zice, „Într-adevăr, sufletul este o lucrare măreață, dumnezeiască și minunată. La facerea sufletului, Dumnezeu l-a plăsmuit după

¹⁹ WILLIAM BARCLAY, *Analiza semantica...* p. 17.

chipul virtuților Duhului. A așezat în el legile virtuților, ale discernământului, ale științei, ale rațiunii, ale credinței, ale dragostei și ale celorlalte virtuți după chipul Duhului”²⁰.

Și totuși, sufletul poate și muri. Nu în sensul în care înțelegem noi moartea fizică, ci în acela al damnării, al condamnării la suferință veșnică.

Primul exemplu biblic de evidențiere a superiorității sufletului față de trup prin nemurirea sa, dar și de stare de moarte sufletească este episodul Cain și Abel. Nu întâmplător imnograful scria: „Pildele Scripturii celei noi ți le aduc ție, suflete, ca să te învețe umilința; râvnește dar dreptilor, iar de păcătoși te leapădă, îl înduplecă pe Hristos cu rugăciunile tale, cu postul, cu curăția și cu smerenia”. Cain și Abel sunt fructele speranței răscumpărării, sunt visul lui Adam și a Evei de a fi răscumparați. Nu aveau de unde bănuși cât timp va trece până când Cel care va zdrobi capul șarpelui se va întrupa. Când a fost născut Cain, protopărinții noștri au zis „am dobândit om de la Dumnezeu” (Fc. 4, 1), după aceea s-a născut Abel. Unul era cultivator de pământ, iar celălalt crescător de animale. Amândoi aveau conștiința de a aduce jertfă lui Dumnezeu. Dar nu amândoi la fel.

La momentul jertfei, Dumnezeu a căutat spre cea a lui Abel, era din inimă curată și bună, spre a lui Cain nu a privit. Primul născut a lăsat ca în inima lui să crească spinul invidiei, iar apoi mușgaiul fratricidului. După ce Adam și Eva s-au făcut vinovați de „patricid”, de alungarea Tatălui din suflet, rămânând goi, iată Cain își ucide fratele.

Dacă s-a pocăit sau nu, textele sacre păstrează tăcerea. Adam și Eva, așa cum rezultă din textul triodului, dar și din erminia picturii răsăritene, au făcut pocăință și au căpătat iertare de la Domnul. Dar, Cain? Cel mai probabil și-a ucis sufletul, după ce a ales să ucidă trupul fratelui. Nu întâmplător Sfântul Andrei spune: „Întrecând uciderea lui Cain, de bunăvoie m-am făcut ucigaș sufletului, hrănind trupul și războindu-mă împotriva lui cu faptele mele cele rele”. Constatăm că sfântul nu judecă personajul biblic ci își compară, în stare de pocăință, sufletul cu al aceluia. Canonul Sfântului Andrei ne învață că sufletul se menține viu în măsura în care ne plângem cu amar păcatele. Iar plângerea cu amar aduce mila Domnului, iar mila Domnului iertarea păcatelor, iar iertarea păcatelor, negreșit, viața de veci, deci învierea sufletului.

Amin!

²⁰ SFÂNTUL IUSTIN POPOVICI, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe...*, p. 369.

